

VIRO SAPIENTISSIMO

HENRICO HOLDENO

SACRÆ FACVLTATIS PARISIENSIS DOCTORI

ANTONIVS ARNALDVS

DOCTOR SORBONICVS

S. D.

EA temporum conditione defensus sum abs te, Vir doctissime, vt ipse ingratus mihi viderer & iniustus, nisi me singulari à te beneficio affectum esse præ me ferrem. Quamquam enim id tuæ potiùs pietati, quàm amicitiæ meæ, ac Deo potiùs quàm mihi tribuisti, cùm mihi tecum nulla familiaritas intercederet, tamen hoc testimonium tuum eò pluris æstimo, quò magis suspicione gratiæ caret.

Quæ consecuta sunt in subscribendâ Censurâ minorem fortasse tibi gratulandi causam suppeditant, nullam succensendi. Noui enim humanæ infirmitatis vices, & paucorum admodum eam vim esse, id animi robur, vt blandientibus ac terrentibus amicis, imminentique potentiæ obsistere valeant. Quamobrem vt in te, quòd Censuræ in me latæ subscripseris, nulla violatæ æquitatis culpa resideat, opto potiùs quàm spondeo. Illud & confirmo & spondeo, nullam huiusce rei causâ simultatem & offensionem in me residere.

Adeò enim mihi non obfuisti, vt etiam valde profueris. Nam cùm nihil ipse diuersum à te sentiam, non possum, vt in his malis, non lætari, eamdem doctrinam quam in me insectantur vt hæreticam, in te vt orthodoxam & catholicam illis probari, qui à te Censuræ suscriptionem extorserunt. Ex quo perspicuum est, perpaucos illos qui cùm in comitiis à Censurâ me exemerint, posteà tamen alienis insidiis, infirmitate suâ Censuræ subscripserunt, non ideò quam publicè professi sunt mutasse sententiam.

Quod igitur à te in facti quæstione sum absolutus, multùm tibi debere confiteor: quòd in iuris disceptatione post ereptam libertatem ab illo cætu cum reliquis veritatis & æquitatis amantibus te subduxeris, gaudeo: quòd Augustinianam doctrinam nunc etiam apertè profiteris, gratulor: quòd in fratris innocentiâ, imò in veritate tutandâ parum firmus videris, nec miror, & doleo; at tuâ causâ potiùs, quàm meâ. Sed vt is tecum expostulandi locus alienus est, ita purgandi mei planè necessarius.

Scilicet te autore ideò Censuræ, quâ modò inusta est epistolæ meæ propositio, *occasionem præbui, quòd eam Thomistarum opinionem*, quam tu verè & scienter explicas, *apertè & ingenuè amplecti noluerim: quod omissis tot Apologeticis vnâ pagellâ præstare potuissem, hoc à me neglectum homines in eam suspicionem adduxisse* dicis, ali-

qui l me à Thomistarum scholâ, nec non à catholicis Theologorum palestris diuersum in animo recondere.

Quàm tibi, mi Holdene, parum perspectus sum! quàm parum perspecta inimicorum meorum consilia & fraudes! Iam vellem vt sicut Iansenium numquam te attigisse testatus es, etiam illud testatus esses, numquam te Apologeticos meos vidisse. Næ tu multò faciliorem mihi viam aperires, ad te (quod studeo) apud eos qui tuam scriptiunculam legerint, excusandum.

Quænam igitur illa Thomistarum sententia est, sub cuius patrocinium confugere debueram, antiquorum Patrum præsidiis parum apud istos iudices tutus? Nimirum ea quam tu luculenter his verbis explicas: *Gratiam ex naturâ suâ, seu per se efficacem, ad hoc necessariam esse, vt actu faciamus bonum aliquod meritorium: vel vt actu superemus grauem aliquam tentationem. Per gratiam per se efficacem intelligo eam quæ suum semper habet effectum. Fateor tamen & agnosco hominem iustum habere gratiam habitualem, & sæpissime actualem, etiam interiorem quâ verè potest bonum quodlibet meritorium facere, & grauem quamcumque tentationem superare. Hæc autem gratia quòd verè dat posse, quamuis non illud posse quod semper cum effectu coniungitur, solius enim gratiæ per se efficacis est hoc efficere, communiter à Theologis sufficiens dicitur, quam ego etiam in hoc sensu sufficientem agnosco.* Quibus paulò pòst addis: *Cur non licet dicere cum S. Thoma, gratiam habitualem & sanctificantem dare posse, & sufficere ad illud efficiendum, quod reipsâ numquam sola efficiet?*

Itane hoc non professus sum? Itane hæc me sentire non aperrè tuli? Attende, mi Holdene, satisne hanc quam profiteris Thomistarum sententiam his verbis „ in 2. Apologetico complexus sim. Illis etiam iustis qui peccant possibilia fuisse „ illa ipsa præcepta quæ transgrediuntur, non eâ tantùm possibilitate quæ ex SS. „ Patrum doctrinâ impiis & infidelibus competit: sed eâ quam iustis confert do- „ num gratuitum naturæ superadditum, quo iusti ad non peccandum adiuuan- „ tur, vt docet S. Thomas 1. 2. qu. 109. art. 2. 6. 9. etsi ex eodem Angelico Doctore „ vlteriùs indigeant auxilio Dei animū interiùs mouentis, dirigētis, & protegētis.

„ Et paulò pòst adhuc explanatiùs. Non eâ tantùm ratione præcepta Dei iusto „ possibilia sunt, quia potest ea seruare si vult, iuxta doctrinam S. Augustini, de „ eo quod in potestate nostrâ esse dicitur: verùm etiam quia per spiritum gratiæ „ & charitatis sibi in iustificatione infusum veram & interiorem habet ad ea ser- „ uanda potentiam; etsi ex doctrinâ SS. Patrum & Conciliorum vlteriùs indiget „ eâ gratiâ quæ ad singulos actus datur, siue efficaci illo Dei interiùs animam „ mouentis auxilio, sine quo, vt expressè ait S. Thomas, mandata seruare, & in „ acceptâ iustitiâ perseuerare non potest.

„ Hinc fit vt de iusto efficaci auxilio in aliquâ tentatione destituto rectè dica- „ tur, & potuisse illum eam tentationem superare, & non potuisse. Potuit enim „ quantùm ad potentiam illam quam gratia in iustificatione accepta cuiuis iusto „ suppeditat. Non potuit verò, quia non habuit ea omnia quibus indigebat vt „ hæc potentia in actum suum exiret, sicut loquuntur Theologi.

Obsecro, mi Holdene; an non agnosco gratiam habitualem quæ dat omnibus verum posse? An aliud est *verum posse* quod profiteris, & *vera potestas* quam profiteor? An aliud significat *gratiæ habitualis* nomen quo vteris, & hæc verba, *spiritu gratiæ in iustificatione infusu*, quibus vtor?

Quid eximius ille Caietani locus quem attexui? Parumne declarat veram à me mandata seruandi potestatem admitti? *Quemadmodum*, inquit illustrissimus Cardinalis, *stant hæc duo simul: homo habet potentiam visiuam qua potest videre; & homo*

non potest ex solâ illâ visiuâ potentiâ videre, quoniam sine extrinseco lumine numquam hæc potentia exibit in actum. Ita in proposito, quia gratia est quâ homo est potens elicere operationem bonam, & resistere incursionibus tentationum; & continuare in hoc, quod est perseuerare: ideò homo iustus *donatus dicitur dono quo hæc potest. Sed quia gratia* habitualis NON POTEST *exercere hos actus simpliciter, quando oportet, vbi oportet, &c. ideò dicitur quòd hæc sola gratia sine speciali auxilio* (quod paulò pòst non omnibus iustis dari disertè affirmat) NON POTEST *in hæc simpliciter.*

An id me non addidisse causabetis: *Iustis sæpissime gratiam actualem adesse quâ bonum possint operari?* Ar illud cur adderem, de quo nulla quæstio vertebatur, & quod mecum omnes S. Augustini discipuli libenter agnoscunt? Tecum enim gratiam iustis *actualem sæpissime dari* consentiunt; semper, negant: quibus tamen semper verè mandata seruandi potestas competit.

Quid est igitur in quo tibi mecum non omnino conueniat? An sufficientis gratiæ nomen à te vsurpatum, à me omissum? Verùm illam tibi dissidij occasionem ipse præcidis. *Inutile* enim & *animi perturbati indicium tibi videri* dicis *de vocabulorum proprietate, seu de modo loquendi contumaciter disputare.*

Nec ab hac ruâ mente ipse abhorreo. Quamquam enim in fide non modò rerum, sed etiam verborum nouitates valde fugiendæ sint: quia tamen nomen illud gratiæ sufficientis, tametsi Patrum auribus inauditum, nonnullam in scholis iactationem habet, nolim de hac voce temerè litigare, dummodò idoneâ explicatione à Molinianâ quam præ se fert significatione ad aliam catholicam traducatur.

Sufficientem igitur gratiam impugnaui, sed Molinianam. Illam reieci quæ sine superadiecto auxilio satis est ad reipsâ & effectiuè agendum. Illam insectatus sum quæ pro liberi arbitrij nutu modò efficax est, modò inefficax. Hanc falsam, hanc Pelagianam, hanc hæreticam, semper cum vniuersâ Thomistarum scholâ contendi.

Illam verò quam antiquiores Thomistæ, quam Louaniensis & Duacensis Facultas, quam Estius, aliique in gratiâ habituali constituunt, hoc inquam gratiæ sufficientis genus, cui alia gratia necessaria est vt in actum prodeat, semper admisi.

Illam ipsam recentiorum Thomistarum sufficientem & actualem gratiam non aspernor omninò, sæpe tecum dari fateor, semper nego. Sæpe datur, quia sæpe concupiscit spiritus aduersus carnem, & bonos in anima motus excitat, quibus reuera resistitur, etsi ex omnium Thomistarum doctrina eum effectum habeant quem vult Deus. Non semper datur, quia non semper innotescit quod latebat peccatum, quia per ignorantiam, per errorem, per subitam cupiditatem sæpe delinquitur, vt ait Aug. lib. de pecc. mer. c. 17. quia non semper delectat bonum, vt ibid. tradit, quia non semper concupiscit spiritus aduersus carnem, vt luculenter docet l. 6. operis vltimi in Iul. his verbis: *Concupiscentiæ reatus nisi in renascentibus non soluitur, vt eo post hanc absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad perpetrandum opus malum spiritu aduersus eam vel* NON CONCVPISCENTE *vel non fortius concupiscente consentit.*

Sed quamquam in hoc capite dissentire me ab Aluarezio non diffitear, ne ab antiquioribus Thomistis dissentiam; illud tamen dissidium (quod tu diligenter attendas velim) nihil omnino Epistolæ meæ propositionem attingit. Nam cum gratiam Petro defuisse dixi sine qua nihil poterat, non omnimodam me ab ipso gratiam actualem summouisse in Apologeticis testatus sum, sed tantùm efficacem quâ re ipsâ & effectiuè tentationem superaret.

Et reuera si quis me roget vtrùm Petrus in tentatione positus, actuali gratiâ planè desertus sit, nescire me fatear; potuit enim habere piam cogitationem, potuit habere pium Spiritus sancti motum: potuit etiam non habere in pœnam præsumptiouis suæ. Ergo si quis gratiam actualem Petro concedat, rationes fortasse requiram cur id asserat, repugnabo numquam. Non igitur illud dixi; Patres & scripturam Petro gratiam omnem actualem defuisse testari. Nam illud dicere quî possem quod me nescire confiteor; illud noui, illud dixi, illud contendi Petro gratiam efficacem ad vitandum peccatum necessariam defuisse. Quod genus gratiæ interim habuerit, an sufficientem actualem, an gratiam orandi, numquam hoc loco, aut affirmare aut negare animus fuit. Neque enim disiunctissimas quæstiones miscere soleo, vt nihil iis fieri possit iniustius, qui me à propositionis meæ finibus ad alias contentiones abducunt.

Quod mones *de ratione loquendi ad vitandam rudiorum offensionem*; *de cauendis propositionibus quæ preceptorum possibilitatem generatim negant*, in hoc mihi vehementer prudentiam tuam probas, à quâ non desciuisse nos, si Apologeticos nostros legetis, facilè cognosces. Etsi enim impossibilitatis voce, quæ ex se dura est & malæ interpretationi obnoxia, consultò semper abstinui, ad illam ipsam maximè innocuam loquendi formulam, quâ iustum dixi, tentationem interdum superare non posse, ferè semper addidi voces illas, *actu*, *reipsâ*, & eiusmodi, quas tu ad cautionem addendas rectissimè præcipis.

Cur autem in propositione non addiderim, ea causa est quòd Patrum verba, non mea, proferebam: Patrum autem verbis aliquid addere, præsertim vbi ex adiunctis patet sententia, hominis est parum cautos Patres existimantis; nec recentiorum opiniones ad ipsorum placita, sed ipsorum placita ad recentiorum & scholasticorum vocum amussim & normam exigentis.

Nihil igitur tuus à meo discrepat sensus, nec meus à tuo. *Si* tibi Censuræ subscribere licuit, liceret & mihi: non minùs enim *sensum illum, quo preceptorum impossibilitas astruitur, à maiori parte Facultatis*, vt tuis verbis vtar, *vtcumque intellectum* damno & reiicio, quàm tu, quàm illi. Neque minus quam tu hæreseos damno, qui ita affirmet *impossibilitatem existendi effectus vt omnem etiam deneget potestatem ad effectum*: in quo errorem à Censura proscriptum reponis: *Quia hæc duo*, inquis, *simul stare & coniunctim esse vera docet & Christiana Religio, & philosophia naturalis*. Cui sententiæ tuæ libenter assentior, & subscribere paratus sum. Quare si nihil ad te Censura pertinet, ne ad meipsum quidem. Verùm vt hunc sensum eiuro & execror, sic mihi per calumniam affictum, per summam iniuriam in Patrum verba testor intrusum. Quod exemplum si semel suscipiatur, manabit latiùs, & ad omnium Theologorum perniciem serpet. Cuius enim tam accurata, tam cauta verba sint, vt non in aliquem sensum erroneum inimicorum arbitrio detorqueri possint.

Sed tu, Vir sapientissime, non satis acutè totum illius machinationis consilium & mentem introspicis. Verum quidem est, omnes qui timore tantùm vel humanâ gratiâ, sed nullo priuato in me odio ducebantur, hunc vanum & fictitium errorem in propositionis meæ verbis damnauisse, atque hanc conscientiæ suæ nubem obiecisse, vt factum illi suum excusarent. At factionis illius duces aliud omnino sequuntur, aliud spectant. Nam Molinisticis partibus iamdiu iuncti, Augustino & gratiæ præsertim efficaci capitaliter infensi, omnibus illam modis è Facultate eiectam, ex orbe christiano exturbatam volunt. Hanc cùm apertè aggredi non audeant, cuniculis & insidiis tentant. Hâc mente Censuram suam ita

conflarunt, vt nullo negotio in gratiam efficacem contorqueri possit: nec illorum voluntati defuerit euentus, si esset aliqua Censuræ autoritas. Nihil enim expeditius quàm illud probare, gratiæ efficacis necessitatem à Facultate esse proscriptam.

Propositionem meam sic exposui, vt nihil in eâ contineri docerem, nisi gratiam ad vincendam tentationem necessariam iustis aliquando deesse, siue illam sine quâ non possunt proximè, completè, & effectiuè tentationem vincere.

Huic propositioni sic expositæ notam hæreseos inurunt. Malè à me explicatam non queruntur: nullam ipsi interpretationem, nullum sensum assignant. Quid aliud consequitur, nisi hanc propositionem, prout à me explicata est, hæreticam esse; & oppositam propositionem ad fidem pertinere, nimirum illam quam tu Molinianam & Pelagianam esse fateberis: Nulli iusto in tentatione posito deest gratia ad tentationem superandam necessaria, siue ea sine quâ non potest reipsâ & effectiuè tentationem superare.

Cernis opinor quàm astutè triumphantem Molinam in Facultatem inuexerint. Omnes enim illi sensus, quos in mente habuisse se fingunt, illicò euanescent. Quid Censura significet, non aliunde quàm ex ipsius verbis, meisque iudicabitur. Nihil ego asserui nisi gratiam efficacem ad singulos pietatis actus necessariam esse. Nihil ergo aliud damnauerunt, nisi eiusdem gratiæ necessitatem.

Id si pati potes, ipse non patiar, Patrumque & Ecclesiæ doctrinam pro viribus ab ipsorum petitionibus quantum licebit, ipsâ cui milito infirmitatem meam gratiâ protegente, defendam.

De me verò iterum tibi confirmo, nullis me flexibus, nullis cauillationibus vmquam vsum, vmquam vsurum. Sed eam S. Thomæ sententiam, quam tu in Epistola, ego in Apologeticis exposui, & alibi fortasse latiùs exponam, ex animo amplecti.

Quamobrem si meus tibi sensus vmquam probatus est, & nunc etiam probari potest. Eadem enim sentio, quæ sensi. Idem sum qui fui, S. Augustini & S. Thomæ non minùs quàm olim studiosus: Summi Pontificis, & sacri Episcoporum ordinis non minùs religiosus venerator & cultor: Ecclesiæ non minùs obsequens filius: tibi ac defensoribus meis non minùs gratus, quidquid illi tamdem de me ac de se constituant: neque enim ex illorum officio pendet meum. Quàm volent inimici sæuiant, qui volent amici deserant: ego tamen & inimicis patientiam, & amicis gratum animum præstare conabor. Vale. Pridie Calend. April. 1656.

DOCTISSIMI VIRI

HENRICI HOLDEN

DOCTORIS THEOLOGI PARISIENSIS

EPISTOLA

CVI SVPERIOR RESPONDET.

REVERENDE ADMODVM ET COLENDISSIME DOMINE.

Eiusmodi in me imperium meritò habes, vt quicquid à me, quamuis in se sit leuissimum postules; id mihi tamen grauissimum videatur. Dicis me damnatæ Iansenianæ Doctrinæ defensorem haberi, suspicarique quàm plurimos me Censuræ in D. Arnaldum latæ non subscripturum. Atqui vt quàm à veritate vtrumque alienum sit intelligas, vtque tuis in hac re postulatis satisfaciam, sic animi mei sensa summa quâ fieri potest, breuitate, claritate, & sinceritate aperio.

Quantùm ad Iansenium profiteor (sicut & publicè testatus sum) me librum eius nunquam legisse, ne paginam, ne columnam quidem. Quod autem ignoro haud facilè soleo, aliorum fretus testimonio, vel approbare vel improbare. Verumtamen quia Iansenium simul cum quinque propositionibus, quas ab initio damnaui, ab Innocentio decimo damnatum video, tantæ & tam sacræ authoritatis intuitu, eodem omnino modo quo summus Pontifex Iansenium & quinque propositiones damnauit, & ego illum, & illas damno.

Profiteor etiam in difficillima de gratia quæstione, de qua modò agitur inter nos cum tanto ardore, me ipsissimam eandem tenere & amplecti doctrinam, quam jam à triginta & quinque annis in diuersis orbis Christiani Academijs publicè sustinui. Nimirum *gratiam ex natura sua, seu per se efficacem* ad hoc necessariam esse vt actu faciamus bonum aliquod meritorium, vel vt actu superemus grauem aliquam tentationem. Per *gratiam per se efficacem*, intelligo eam quæ suum semper habet effectum. Fateor tamen & agnosco hominem iustum habere gratiam habitualem, & sæpissimè actualem etiam interiorem, qua verè *potest* bonum quodlibet meritorium facere, & grauem quamcumque tentationem superare. Hæc autem gratia eo quod verè dat *posse* (quamuis non illud *posse* quod semper cum effectu conjungitur, (solius enim *gratiæ per se efficacis* est hoc efficere) communiter à Theologis *sufficiens* dicitur. Quam ego etiam in hoc eodem sensu *sufficientem* agnosco. Qualis autem sit hæc *sufficientia*; & an rectè discernatur à *gratia per se efficaci* per communem Thomistarum distinctionem, & in Scholis Sorbonicis vsitatam, de *proxima & remota*, de *completa & incompleta*, & similibus

terminis, penes Theologos sit iudicium. Inutile enim & animi perturbati indicium mihi videtur de vocabulorum proprietate seu de modo loquendi contumacites disputare. Qua in re tamen non censeo recentiores Thomistas adeò longè aberrare à veritate, multò minus à charitate & prudentia, quàm existimant ij qui in rigida nimis vocis significatione nolunt *sufficientiam* vnquam vsurpari nisi pro *efficacia*. A quibus quæro. 1. An grammaticalis ac verbalis huiusmodi quæstio tanti sit ponderis & momenti, vt mereatur tot dissidiorum & schismatum occasio fieri? 2. Cur non licet dicere cum S. Thoma *gratiam habitualem & sanctificantem* dare *posse* & *sufficere* ad illud efficiendum, quod re ipsa nunquam sola efficiet? 3. Cum principalis relatio huius vocabuli, *sufficientia* se teneat ex parte causæ; præcipuus autem ordo huius vocis, *efficacia*, ex parte effectus, cur adeò abhorrent ab hoc loquendi modo? Qui etenim causam aliquam dicit *efficacem*, re ipsa denotat eam actu agere: qui verò *sufficientem* dicit, denotat solummodò causam perfectè dispositam ad agendum. Nec conuenit vrgere, *potentiam* dici non debere *sufficientem* quamdiu deest ei aliquid requisitum ad hoc vt actu agat. Certum est enim nullam prorsus esse *potentiam*, tametsi ea perfectissimè disposita sit ad agendum, quæ vnquam actu agit nisi superaddatur ei vel præmotio, vel saltem concursus Dei. Ac proinde iuxta hanc sententiam nunquam dicere licebit *potentiam* aliquam esse *sufficientem* vsque dum actu agat; quæ tunc sanè non amplius dicenda est *sufficiens*, sed *agens*. Quapropter cùm dico *gratiam per se efficacem necessariam esse* ad bonum aliquod meritorium faciendum, vel graue malum vitandum; intelligo *necessariam esse* ad hoc vt actu ponatur effectus, non autem ad hoc vt verè *possit* poni effectus. Aliud enim est, esse necessarium vt aliquid actu sit, aliud esse necessarium vt possit esse. Intereà quicquid sit de subtilioribus huiuscemodi quæstionibus, existimo maximè conuenire, quotiescumque datur occasio loquendi vel scribendi affirmatiuè de *impossibilitate cuiusuis mandati*, vel negatiuè de *non posse* bonum aliquod meritorium facere, aut graue quicquam malum vitare, semper addendam esse, ad majorem cautelam (quamuis neque S. S Ecclesiæ patres, neque antiquiores aliqui Thomistæ hoc vbique obseruant) particulam aliquam, velut, *effectiuè*, vel ea *possibilitate* aut *potentia* quæ semper conjungitur cum suo effectu: quo tollatur omnis verborum æquiuocatio, quæ hæretico sensui locum dare possit. Huiuscemodi namque propositiones negatiuæ, siue vniuersales sint, siue absolutæ, sunt malignantis naturæ: & non solùm affirmant *impossibilitatem* existendi effectus, sed omnem etiam denegant *potestatem* ad effectum. Quæ tamen simul stare & conjunctim esse vera docet & Christiana Religio & Philosophia naturalis.

Tandem profiteor me nihil vnquam sustinuisse, vel approbare voluisse in tota de gratia materia, præterquam quod plurimi Orthodoxi de Thomistarum schola Theologorum in Italia, tum in Hispania, tum in Belgio, tum etiam in Gallia publicè scripserunt, & quotidiè docent ac tuentur.

Hanc eandem esse D. Arnaldi sententiam semper existimabam. Quam si coram fratribus suis in publicis Sorbonæ comitiis palam declarare voluisset, ab omni erroris censura sine dubio euasisset. Sed quia nec sese præsentem sistere, nec Thomistarum hanc opinionem apertè & ingenuè profiteri voluerit (quod vnica pagella tot omissis Apologeticis præstare potuisset) censuræ, qua modò iniustus est, occasionem præbuit. Immo alienum aliquid à communi Thomistarum schola, necnon à Catholicis Theologorum palestris diuersum, se tenere secretò aliquibus suspicionem dedit. Qui enim D. Arnaldi propositionem hæreseos damna-

runt, ei maximè inniti voluerunt fundamento, quod *mandatorum impossibilitatem*, & debilem nimis *gratiæ impotentiam* astruere videbatur. Quamobrem ij qui vel comitiis non interfuerint, vel qui ab omni censoria nota D. Arnaldum eximendum esse iudicauerint, eadem prorsus basi & argumento suffulti, communi totius societatis & corporis sententiæ licitè possunt, meo iudicio, hac ratione subscribere. Hoc enim verò aliud non est quàm testari D. Arnaldi propositionem in sensu à majori parte Theologicæ nostræ Facultatis vtcumque intellecto & explicato, hæreticam esse. Hic idem planè mos est & consuetudo in omni corpore & societate iudiciaria. Hoc in Conciliis etiam Oecumenicis actum nouimus. In quibus nonnunquam Episcopi, iis ipsis decretis, quæ in sententiis suis ferendis haud leuiter reprobarunt, vnà cum cæteris solent subsignare.

Hanc tibi, Reuerende admodum & colendissime Domine, veritatis & conscientiæ meæ rationem reddere & debui & volui. Tibi, dico, quem consummata Ecclesiastici regiminis scientia atque experientia; quemque vigilantissima pastoralis muneris solicitudo per Gallias vniuersas celeberrimum reddidêre. Tibi, dico, qui me parochiæ tuæ inquilinum inter piissimos suauissimi odoris seminarij tui Presbyteros, etiam indignissimum permittere non dedignatis in Ecclesia tua sacrificium offerre. Quod obsequij mei testimonium vt gratum habeas humillimè obtestor. 5. Feb. 1656.

HEN. HOLDEN.